

Handelingsgericht werken

'Wil je zorgen voor de leerling, dan moet je ook zorgen voor de docent'

Workshop: Vragen over de leerling vertalen naar mogelijkheden voor docenten

Om docenten handvatten te kunnen geven voor Handelingsgericht werken, volgden zo'n 50 ambulant begeleiders van het samenwerkingsverband VO dit schooljaar een verdiepingworkshop HGW, coaching aan docenten. Mirella van Minderhout van Bureau Mind gaf de workshop. De KopKrant vroeg haar naar de inhoud.

Mirella van Minderhout

Waarom deze workshop?
"De insteek van HGW is dat je de hele context bij de leerling betreft. De docent hoort daar uiteraard ook bij, of eigenlijk juist. Kwetsbare kinderen zijn in hun ontwikkeling twee keer zo afhankelijk van die docent als leerlingen die zich zonder al teveel problemen ontwikkelen. Het idee achter de workshop is om de ambulant begeleiders te leren de interactie tussen docent en leerling te bekijken, te zien wat er gebeurt en te signaleren waar de sleutels tot verbetering liggen. Dat vergt een andere begeleiding en daar hebben we de begeleiders handvatten voor gegeven. We hebben de begeleiders twee middagen getraind. De bijeenkomsten lagen een tijdje uit elkaar, zodat de deelnemers na de eerste training de dingen konden uitproberen die ze hadden geleerd."

Kun je een voorbeeld geven van anders begeleiden?
"Stel, je hebt als docent een leerling die elke keer een bommetje onder je les legt. Heel vervelend, en het is logisch om als docent dan irritatie of frustratie te voelen. Maar vaak zie je dat het handelen van de docent in een dergelijke situatie het 'lastige' gedrag van de leerling versterkt. Wat je als begeleider kunt doen is in gesprek gaan met die docent over het gedrag van die leerling en vragen wat voor gevoelens dat oproept. Zorgdragen voor de leerlingen is ook zorgdragen voor de docent, en op deze manier probeer je ruimte te creëren. Als je de gevoelens van de docent erkent, lukt

het hem of haar om verder kijken dan het gedrag van de leerling alleen, om te zien wat het gedrag functioneel maakt en om vervolgens te handelen vanuit zijn of haar professionele opvoedersrol. Wat hij kan veranderen? Hij kan bijvoorbeeld gewenst gedrag bekrachtigen en proberen het negatieve gedrag te negeren. Dat laatste is vaak het moeilijkste, omdat je als docent snel geneigd bent juist die leerlingen die niet doen wat je vraagt, te corrigeren."

De sleutel ligt dus bij het gedrag van de docent?
"Klopt. Hoe meer problemen een leerling heeft, hoe afhankelijker hij of zij is van de docent. Leerlingen met forse problematiek hebben vaak zelf niet de tools in huis om bepaalde vaardigheden te ontwikkelen en thuis kan dit hiaat ook niet altijd opgevuld worden. Bij deze leerlingen kan de docent nog meer het verschil maken."

Belangrijk is de vraag: hoe leren we bepaald gewenst gedrag aan? Vaak neigen we ernaar om het ontbreken van gedragsvaardigheden bij leerlingen te bestraffen, in plaats van die aan te leren. De docent kan met name met die leerlingen een relatie aangaan en investeren. Dan gaat het om zowel de 'lastige' als bijvoorbeeld de onzekere leerlingen. Hij zou zich kunnen afvragen: Wat weet ik van die leerlingen? Weet ik wat ik van ze verwacht? En maak ik de leerling ook goed duidelijk wat ik verwacht en hoe kunnen we samen die verwachtingen waarmaken? Waar je als begeleider met de docent samen over wilt nadenken is: Hoe sta je erin? Wil je er voor alle leerlingen zijn? Wat is jouw idee over goed onderwijs? Laatst gaf een docent aan: 'Ik heb geen tijd voor gedrag, ik werk hard om de examens te halen met mijn leerlingen.' Maar veel zaken die je daarvoor nodig hebt, vragen pedagogisch vakmanschap van de docent. Huiswerk maken en plannen, de start van en overgangen in de les, instructies volgen, et cetera. Verwachten we dit gedrag van pubers, of leren we ze dit aan?"

Dus vanaf nu geen moeilijke lessen en 'probleemleerlingen' meer?
"We staan nog maar aan het begin van deze ontwikkeling. Wat we tijdens deze workshop met name hebben gedaan, is bewustwording creëren: waarom zou je de docent betrekken bij de leerlingbegeleiding? Wat levert het op? En we hebben gekeken naar hoe je docenten kunt ondersteunen in de belangrijke taak die zij hebben voor leerlingen in het algemeen en voor kwetsbare leerlingen in het bijzonder."

Als we willen dat leerlingen zich anders gaan gedragen, dan ligt de sleutel in de context, dus bij ouders en docenten. En als we docenten willen stimuleren hierin te zoeken naar mogelijkheden in hun handelen, dan zullen de ambulant begeleiders ook moeten zoeken naar mogelijkheden in hun handelen."

'Hoe meer problemen een leerling heeft, hoe afhankelijker hij of zij is van de docent'

VO

Erik van Meersbergen

Handelingsgericht werken als ontwerp voor passend onderwijs

Als we tien leraren zouden vragen 'handelingsgericht werken in het onderwijs' te definiëren, krijgen we waarschijnlijk tien verschillende omschrijvingen. Maar hoewel HGW in het primair onderwijs meer ingeburgerd is dan in het voortgezet onderwijs, is het voor veel leraren een vertrouwd en werkbaar kader. HGW is een werkwijze die verbonden blijkt met meerdere theoretische referentiekaders en modellen (zie tabel). Inhoudelijk en pragmatisch bezien zijn de uitgangspunten van HGW dan ook te gebruiken voor elke school en samenwerkingsverband als ontwerpcriteria om passend onderwijs te realiseren.

Uitgangspunten van handelingsgericht werken	Ons handelen is doelgericht en we analyseren opbrengsten	De onderwijs-/ opvoedbehoefte van leerling / groep staan centraal: wat hebben zij nodig	Het gaat om afstemming en wisselwerking: we gaan uit van transactie in de onderwijs-/ opvoedsituatie	De leraren/ ouders doen ertoe: wat hebben zij nodig om het onderwijs aan hun leerling/ kind te ondersteunen	Positieve aspecten van leerling, groep, leraar, team, ouders zijn van groot belang	We werken constructief samen: leraren, ouders, leerlingen en anderen	De werkwijze is systematisch en transparant
Theorie en modellen als fundamenten							Verbonden met theorie en handelen
Oplossingsgericht werken Solution focused approach	Kindplan Bepalen wat opbrengsten zijn	Werkt iets niet? Stop en probeer iets anders!	Werken aan wat werkt Méér doen van wat werkt	Wat is nodig voor de volgende stap in ontwikkeling	Positieve psychologie Herkaders	Werkt iets bij jou? Leer het een ander!	Denken in mogelijkheden
Effectief werken Evidence based	Wat werkt op school? Gegevens verzamelen	Groepsdynamica: proces en rollen Interactiestijl	Feedback leren op proces en taakaanpak	Pedagogisch vakmanschap leraren	Uitdagende leeromgeving Klassenmanagement	Partners en Positionering	Inzetten bewezen strategieën
Schoolbreed werken Schoolwide support	Doelgericht, vasthoudend Leiderschap OntwikkelPP	Instructie(s) en interventie(s) voor elke leerling	Rechten v/h kind Lessen in SEL Goodness of fit	Scholing Participatie Bemoediging	Training Coaching Co-teaching	Passend onderwijs Onderwijs én hulp	Bieden van evenwicht leren-gedrag
Individueel gericht werken Needs based model	Ontwikkeling-taken en competenties-Groeidocument	Wat kind aan ons 'vraagt' Pedagogisch optimisme	Brede beeldvorming Leerling in zijn context	Intentioneel handelen Goede praktijken	'Growth-mindset' Omdenken	Leerpotentieel Faciliteren	Afstemmen op behoeften
Systeemgericht werken Community-based model	Cirkels van betrokkenheid en invloed	Sociaal model Wereldburger Inclusief onderwijs	Ontwikkeling in dialoog met omgeving	Diversiteit Omgaan met verschillen	Ondersteuning structuur	'Change-agent' Wijkgericht	Ecologisch pedagogisch handelen
Planmatig handelen Plan-Do-Check-Act Circle	Groepsplan Waarnemen-Begrijpen-Plannen-Uitvoeren	Adaptief onderwijs Afstemmen op niveaus	Klankbordgroep Pilotprojecten Evalueren Invoeren	Reflectie Praktijkgericht onderzoeken	Focusgroep Schoolontwikkeling	Kwaliteit Inspectie Beslissen op data	Terugblikken op eigen aanpak

HGW en haar fundamenten

HGW is gefundeerd op meerdere, elkaar gedeeltelijk overlappende, theoretische kaders. De eerste publicaties over handelingsgerichte diagnostiek (HGD), en hieraan gerelateerd HGW, dateren al van bijna twintig jaar terug. HGW is dan ook bepaald geen eendagsvlieg of het gereedschapskistje van een willekeurige begeleider te noemen. De kracht van HGW ligt in de verbinding van theorie en praktijk. Ik beschrijf zes kaders die met elkaar op een organische manier de fundamenten vormen onder HGW. Van ieder kader volgt een korte inleiding over de oorsprong en kern ervan gevolgd door voorbeelden van auteurs en van methodische uitwerkingen naar het onderwijs. Het gaat om de verbinding van HGW met:

1. **Oplossingsgericht werken**
2. **Effectief werken**
3. **Schoolbreed werken**
4. **Individueel gericht werken**
5. **Systeemgericht werken**
6. **Planmatig handelen**

PO VO

1. Oplossingsgericht werken:

Oorsprong:

Solution focused approach uit de beginjaren tachtig en Positive psychology uit de beginjaren negentig.

Kern:

- Denken in mogelijkheden en niet in problemen.
- Analyseren wat al goed gaat of wat soms blijkt te werken.
- Zoeken naar de uitzondering of beschrijven wanneer het probleem er niet is.
- Als iets niet werkt: leer ervan en doe het anders.
- Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van.
- Als iets blijkt te werken, leer het (van/aan) iemand anders.

Auteurs: De Shazer; Kim Berg; Durrant; Isebaert; Le Fevere de Ten Hove; Cauffman; Van Dijk; Bannink; Wolters; Gunster; Furman en Seligman.

Uitwerking:

- De Zevenstappendans tijdens gesprekken.
- Het Brugse model voor indelen van type adviesvragen.
- Werken-aan-wat-werkt-aanpak (WAWW).
- Kid's Skills: een 15-stappenplan voor de leerling van 4 tot 11 jaar met eigen ontwikkelpunten.
- Mission Possible: een 11-stappenplan voor leerlingen van 11 tot 18 jaar met eigen ontwikkelpunten.
- Tweehonderd oplossingsgerichte vragen voor onderwijs en jeugdhulp.
- 'Reframing', herkaderen of omdenken van een vast (gedrags)patroon; het op een andere manier kijken en meerdere perspectieven bedenken waardoor er nieuwe kansen ontstaan.
- Zoek naar dat wat iemand gelukkig maakt. Welke persoonlijke eigenschappen of welke factoren dragen hieraan bij? Een leerling, ouder of leraar die hier meer zicht op heeft voelt zich sterker en is bewuster van de eigen kracht en mogelijke krachtbronnen.
- Het glas is niet halfleeg of halfvol: ga op zoek naar de kraan!

2. Effectief werken

Oorsprong:

Evidence based strategies vanaf begin jaren tweeduizend.

Kern:

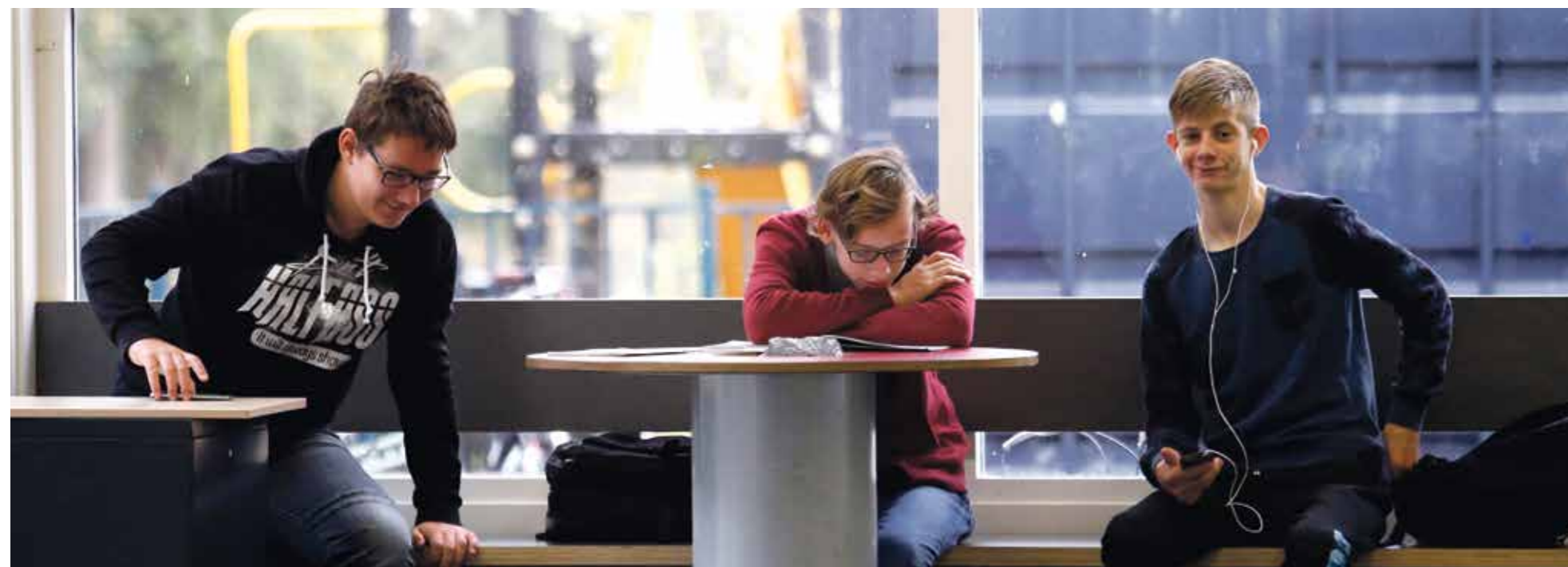
- Inzetten bewezen strategieën.
- Gestructureerd onderzoeken van leerrendement ten opzichte van ingezette mensen en middelen.
- De rol van opleidingsniveau van de ouders.
- De rol van verwachtingen de leraar.
- Gericht feedback geven aan leerlingen.
- Gericht evalueren en leerlingen betrekken.
- Wat ziet de school als leeropbrengst?
- Hoe worden de leraren aangestuurd en (bij)geschoold conform de schooldoelstellingen?
- Aandacht voor de dynamieken van een groep.
- Aanbieden van een uitdagende en stimulerende leeromgeving.

Auteurs:

Marzano; Hattie; Mitchell; Covey; Remmerswaal; Dronkers; Inspectie voor het onderwijs; NJI; OESO.

Uitwerking:

- Programma's voor klassenmanagement op basis van elf punten.
- Werken met niveaugroepen.
- 7 eigenschappen voor effectief leiderschap.
- Wetmatigheden van een groep: processen en rollen.
- Anti-pestaanpak.
- Feedback op leerproces en aanpak taak leerling.
- Belang van zelfevaluatie en feed forward.
- Leraren evalueren de eigen aanpak en zijn betrokken bij het ontwikkelen van onderwijs en activiteiten.
- Ouders zijn partner in de samenwerking en betrokken bij besluitvorming.
- Aandacht voor het maatschappelijk aspect van school en het aanbieden van lessen burgerschap.
- Meervoudig schooladvies voorkomt vertekende verwachtingen over het leervermogen van leerling en zorgt voor minder afstroom en meer opstroom van leerlingen.

3. Schoolbreed werken

Oorsprong:

Community based learning en schoolwide positive behavior support vanaf midden jaren negentig.

Kern:

- Programma's aanbieden met een continuüm van interventies die zowel de ontwikkeling van het gedrag als van het leren ondersteunen.
- De school staat in de gemeenschap en werkt vanuit gedeelde waarden.
- Een aanpak waarin de eigen kracht van kinderen centraal staat.
- De klas en de school als een oefenplaats voor democratisch, actief burgerschap.
- Gebruik data om beslissingen te nemen en problemen op school op te lossen
- Leer leerlingen pro-sociaal gedrag aan en bemoedig dit.
- Implementeer gedragsprogramma's en meet de resultaten.
- Screen regelmatig op de ontwikkelingsresultaten van alle leerlingen.
- Integreer onderwijs en hulp.
- Betrek ouders en de wijk bij het onderwijsproces.

Auteurs:

Shumer; Durlak; Pauw; De Winter en Sprague; Golly; Sugai; Blonk; Nelen; Wichers-Bots.

Uitwerking:

- Schoolwide Positive Behavior Support.
- 'Response to intervention-model'.
- Driehoek of piramide met een basisaanpak voor iedereen (in de kleur groen), een aanpak voor groepjes met tijdelijke, extra steun (in de kleur geel), een aanpak voor enkelen (in de kleur rood) voor extra, individuele steun.
- Alle groepen lessen in gewenst gedrag aanbieden: voor-doen-oefenen-belonen-goed gedrag versterken door positief aandacht te geven.
- Vuistregel 4:1= vier complimenten staan tegenover 1 negatief geladen opmerking, feedback of cijfer.
- 'Check in en check out'-procedure voor melden en gesprek bij verwijdering en dag van terugkomst.
- Datamuur: alle groepsgegevens van een periode op een muur presenteren en een team wandelt langs de muur, bekijkt en analyseert samen de betekenis van deze gegevens.
- In het basisonderwijs bestaat De Vreedzame School (soms in combinatie met de Vreedzame Wijk): een lesprogramma voor alle groepen in conflictoplossing en de sociale competenties die daar voor nodig zijn. Leerlingen leren mee te denken over hun omgeving en daar verantwoordelijkheid voor te nemen. Sommige leerlingen worden voorbereid op een taak als 'mediator'.

4. Individueel gericht werken

Oorsprong:

Needs based model en growth-mindset vanaf jaren zeventig respectievelijk begin jaren tweeduizend.

Kern:

- Afstemmen op noden of behoeften van elke leerling
- Voorwaardelijk voor groei en ontwikkeling zijn de drie algemene psychologische basisbehoeften: aan relatie of verbondenheid met anderen, aan competentie en aan autonomie.
- Iedereen heeft algemene onderwijs-/opvoedbehoeften en ook specifieke behoeften; wat heeft een kind nodig om zich verder te ontwikkelen? Wat vraagt het kind door 'signaalgedrag' aan de volwassene aan ondersteuning, om zijn doelen te bereiken?
- (Leer)gedrag hangt ook af van meer of minder uitdaging in de leef- en leeromgeving. De leraar voelt zich hier verantwoordelijk voor.
- De motivatie van de leerling om (niet) hard te werken voor school wordt mede beïnvloed door het beeld en de verwachtingen die hijzelf en anderen van hem hebben.
- Een breed beeld vormen van motivatie, leren en gedrag in de onderwijsleeromgeving is nodig in de fase van waarnemen (en evalueren).
- Ook het brein (baby-kleuter- kind-tiener-puber-adolescent) ontwikkelt zich en rijpt verder tot ongeveer het 25e levensjaar.
- Jonge mensen ontwikkelen zich voortdurend en niet altijd geleidelijk: soms onregelmatig en soms met sprongen. Werk aan de volgende stap in ontwikkeling en heb vertrouwen dat die groei mogelijk is
- Kijk naar de ontwikkeling van het kind, welke ontwikkel-taken passen daarbij en heeft dit kind ook de gevraagde competenties?
- Pedagogisch optimisme.

Auteurs:

Deci; Ryan; Schallock; Langeveld; Kok; Stevens; Riksen-Walraven; Crone; Vansteenkiste; Soenens; Van Meersbergen; Jenninga; De Vries en Dweck.

Uitwerking:

- Intentioneel opvoeden om het kind zich optimaal te laten ontwikkelen.
- Zelfdeterminatietheorie en motivatieschema's met indeling in extrinsieke/intrinsieke subtypen.
- Denken vanuit wat het kind nodig heeft.
- Adaptief onderwijzen is voldoen aan drie basisbehoeften binnen een uitdagende leeromgeving.
- Afstemmen op de unieke vraag van elk kind om ondersteuning bij zijn ontwikkeling.
- Leerlingen hebben recht op het ondersteunen van hun leerpotentieel.
- Groeidocument.
- Levensloopmodel met reeksen van steeds complexere ontwikkeltaken en verwachte competenties. Bespreek en faciliteer parallel de ondersteuning van onderwijsbehoeften van leerlingen en de ondersteuningsbehoeften van hun leraren en opvoeders om die steun te kunnen bieden.

PO VO

5. Systeemgericht werken

Oorsprong:

Eind jaren zeventig.

Kern:

- Mensen leven in drie milieus (het gezin/familie; school/stage/werk; vrije tijd/ buurt) en worden beïnvloed door allerlei factoren uit hun omgeving.
- Ecologisch pedagogisch handelen is er op gericht de factoren uit de verschillende milieus te begrijpen in relatie tot het ontstaan van (probleem)gedrag. En op verbetering van de bestaande situatie in het gezin, op school/werk en in de vrije tijd/buurt.
- De samenleving, bedrijven, groepen, klassen en gezinnen zijn ook op te vatten als systemen met verantwoordelijkheden, taken en relaties.
- Hulpverlening aan een kind/jongere krijgt vorm in relatie tot hulp aan het gezin.
- De vraag is niet wat mankeert dit kind of wat is dit voor afwijkend gedrag? Maar: welke omgevingsfactoren zijn er en welke beschermende of belemmerende invloed hebben deze? Welke rol spelen verwachtingen, feedback en gegeven ondersteuning van belangrijke personen op het vertoonde gedrag van deze leerling/jongere?
- Samenwerken met partners in een keten van ondersteuning rond de leerling/jongere/het gezin.

Auteurs:

Bronfenbrenner; Henggeler; Thomas; Chess; Jansen; Lange; De Wolf; Van Beukering; Pameijer; Van Meersbergen; Jeninga; De Vries; Van Swet en Robinson; Senge.

Uitwerking:

- 'Goodness of fit'.
- De ecologie van de leerling met kijkwijzer.
- Pedagogiek van het goede kinderleven.
- Er zijn geen probleemklassen. Wel zijn er leraren die moeite ervaren om af te stemmen op de dynamiek van een groep. Om een uitdagende leeromgeving te ontwerpen of om tijdig gericht feedback te geven op waargenomen grensoverschrijdend gedrag.
- Voorop staat niet dat wat de leerling mankeert, tekort komt of welke stoornis het heeft op cognitief of sociaal en emotioneel gebied. Voorop staat te kijken welke onderwijsbehoeften een leerling heeft om zijn doelen op het gebied van technisch lezen te halen: middelen, instructie, materialen, tijd, feedback gericht op de werkhouding/taakaanpak, een groepsgevoel die kan tutor-lezen, leraar die in de les erbij komt als co-teacher, ouders die vragen naar het huiswerk.
- Omgaan met verschillen en met andere culturen.
- Systeemtherapie met aandacht en aanpak voor verhoudingen binnen gezin-groep-klas-bedrijf.
- Cultuur en waarden binnen organisaties.
- Tijdgeest en wetgeving vragen om continue bezinning op doelen en organisatie van het onderwijs.
- Omgaan met veranderingen en weerstand.
- De sociale wijk met een integrale aanpak jeugdhulp en wijkhulp.
- Wat voor kwalificaties vereist het bedrijfsleven, hoe wil de wet dat de burgers zich gedragen en hoe wil de samenleving dat het onderwijs hen hier op voorbereidt?

6. Planmatig handelen

Oorsprong:

Vanaf eind jaren vijftig afkomstig uit het bedrijfsleven met productieprocessen, zoeken naar de balans in de kwaliteit-prijsverhouding, innovatie, verandermanagement en een nieuwe impuls volgde beginjaren zeventig toen de toepassing ook werd gezocht in het onderwijs en de jeugdhulp.

Kern:

- Regelmatig en systematisch terugblikken in een organisatie/bedrijf op de productieprocessen of eigen aanpak. Onderzoeken en bevragen hoe een dienst wordt geleverd of hoe de gekozen aanpak werkt: was dat goed of is er verbetering mogelijk?
- Na dat productgerichte terugkijken ook nog procesgericht terugblikken.
- Je als professional (groep, team, school, samenwerkingsverband) constant afvragen: doen we de goede dingen en doen we die dingen goed?
- 'Plan-do-check-act'.
- Gericht zoeken naar kwaliteit in de primaire uitvoeringsprocessen; ontwikkelpunten opzoeken en innovatie bedenken, invoeren, de voortgang volgen en ondersteunen en de (hervonden) kwaliteit borgen.
- Persoonlijk ontdekken welke leerstijl bij jou past; 1. concreet ervaren. 2. waarnemen en overdenken. 3. analyseren en abstract denken. 4. actief experimenteren.
- Stap voor stap werken aan schoolontwikkeling, veranderingsprocessen, gedragsverandering of leerproblemen maakt verbetering en ontwikkeling concreet haalbaar.
- Ook de vraag onderzoeken wat jij in je dagelijks werk wil bereiken: welke waarden streeft je na in het onderwijs en het opvoeden. Wat zegt dit over jou en over je drijfveren: waar ervaar je weerstand of angst? Waar kom jij graag je bed voor uit of wat maakt jou zo gedreven; hoe wil jij later, als je gestopt bent met je werk, herinnerd worden?

Auteurs:

Deming; Knoster; De Caluwé; Vermaak; Kolb; Korshagen en Van Strien; Van der Leij; Pameijer; Van Beukering; Van Meersbergen; Jeninga; De Vries; Van Overveld, Kelchtermans.

Uitwerking:

- De kwaliteitscirkel of PDCA-cyclus.
- INK-kwaliteitsmodel.
- Verandermanagement.
- Veranderstijlen (kleurdenken).
- Model schoolontwikkeling.
- De regulatieve cyclus.
- Diagnostische besluitvorming met handelingsplan.
- Handelingsgerichte diagnostiek en HGW.
- Groepsplannen.
- Ontwikkelingsperspectiefplan.
- Matrix HGW schoolontwikkeling.
- Leerstijlentest.
- Spiraalmodel voor reflectie.
- Drieslag-leren.
- Authentiek handelen.
- Biografische interviews.
- Loopbaanbegeleiding.
- (Re-integratie)coaching.

Smeltkroes

Met de keuze van de titel boven dit artikel leg ik mijn kaarten al direct op tafel: de zeven uitgangspunten van HGW zijn geschikt als ontwerpcriteria voor het realiseren van passend onderwijs. Om die stelling te onderbouwen heb ik een smeltkroes gebruikt en deze gevuld met een mix van argumenten uit de theorie en de vele uitwerkingen in de praktijk. De dwarsverbanden tussen theorie en praktijk zijn zo gelegd zodat ze (eerder) herkend worden en daardoor hun brugfunctie kunnen vervullen. De smeltkroes is een variant op de in het samenwerkingsverband ontwikkelde matrix HGW Schoolontwikkeling, die ook al ingezet is bij schoolbezoeken om een analyse van de situatie te maken.

Erik van Meersbergen

Het veelzijdige onderwijs

Ook op de scholen in de Kop van Noord-Holland worden een heleboel methodieken en interventies ingezet die je in de matrix kunt vinden. De matrix is een mengelmoe van elementen uit het veelzijdige onderwijs met haar goede praktijken, betrokken en verantwoordelijke medewerkers, vertrouwde aanpakken naast projecten en pasklare methodieken, bewust of onbewuste fundering in een van de theoretische kaders.

Dat het niet eenvoudig is om de dagelijkse benodigde ondersteuning te geven en te organiseren weet iedereen. Dat passend onderwijs mogelijk is met behulp van HGW heb ik hier aangeven en misschien past hier het achtste principe van HGW wat mij betreft bij: van wenselijk naar haalbaar. Desnoods met 'babystapjes'.

Literatuur:

- Bouma, A. & Meersbergen, E. van (2017). Focus op het groeidoel. Door-ontwikkelen van de dagelijkse ondersteuning. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 56, p.4-13.
- Meersbergen, E. van & Vries, P. de (2017). *Handelingsgericht werken in passend onderwijs. Achtergronden, aanpak en hulpmiddelen. Tweede herziene druk*. Utrecht: Perspectief Uitgevers.
- Pameijer, N. & Beukering, T. van (2015). *Handelingsgerichte Diagnostiek*. Leusden: Acco. 31052017 EvM.

Inkopper

Koppig?

"Wij werken tegenwoordig handelingsgericht", vertelde een leerkracht me laatst. Of aan HGW, want met afkortingen weten we in het onderwijs wel raad. "Interessant," antwoordde ik, "deed je dat eerst dan niet?" "Ja, maar nu doen we HGW 2.0." Handelingsgericht werken, ik heb de benaming nooit goed begrepen en krijg er, hoe goed de vertaling naar de praktijk ook moge zijn, daarom vaak nog de kriebels van.

Toen handelingsgericht werken een jaar of tien geleden de kop op stak, vroeg ik me meteen af voor wie die handelingsgerichtheid bedoeld was. Ik hoopte natuurlijk op een actieve rol voor de leerling. Het bleek de leraar. Kennelijk moest die tot meer handelen aangezet worden. Na enkele boeiende OBD-sessies over het onderwerp, een adviesbureau moet immers snel op een trend inspelen, begreep ik de strekking. Het ging om een goede analyse en beter op individuele leerlingen afgestemd onderwijs. Zeg maar passend onderwijs. En om het voor de 'achteroverleunende' leraar behapbaar te maken, werden die onderwijsbehoeften in groepsplannen vertaald. Noem het dan Analyse Based Onderwijs (ABO). Wil je meedoen, dan wel in het Engels natuurlijk.

Een groepsanalyse leek me meteen al zinnig. Wie is gebaat bij meer instructie? Of juist minder? Wie bij samenwerken? Wie bij veel oefenen? Wie bij complimenten? Wie bij uitdagingen? Maar zo ging het in de praktijk doorgaans niet. De groep werd in drie niveaus verdeeld en het directe instructiemodel werd erop losgelaten, waarbij iedereen meedoet met de instructie en daarna de 'kinderen met een hoge instructiebehoefte' het eerst aan de instructietafel geroepen worden voor een extra uitleg. Absoluut behapbaar, maar passend? Ik heb altijd de behoefte gehad dingen KISS (Keep it stupidly simple) te maken. Loopt het bij een kind of een groep niet helemaal? Analyseer: 1. Wat ligt aan mij als leerkracht? 2. Wat ligt aan het kind/de kinderen (kenmerken, groepsdynamiek)? 3. Wat ligt aan het materiaal (methodes, hulpmiddelen) dat ik gebruik? En dan natuurlijk gericht op zoek naar oplossingen en die evalueren na een week of drie.

Ik heb massa's groepsplannen gezien. De één voor een half jaar, de ander voor zes weken en zelfs één voor kleuters van een jaar (goedgekeurd door de inspectie, toen die zelf nog dacht dat het verplicht was). Hoe zinvol is dat? In een serie uitstekende artikelen op www.wij-leren.nl las ik dat bovenstaand HGW eigenlijk OGW is. Opbrengstgericht werken beschrijft in een groepsplan het meest effectieve onderwijs voor alle kinderen, bij HGW is het uitgangspunt individuele onderwijsbehoeften. Weg met het woord dus. Gewoon kindgericht onderwijs. Of ben ik nu te koppig?

Ruud Musman

